

lerini de islah etmiştir. 1940'ta başlayıp ölümüne kadar elli yıl süren ebruculuğu sırasında 1967'den itibaren çeşitli sergiler açan ve bazı sergilere katılan Düzgünman, hem eserleriyle hem de yetiştirdiği öğrencilerle bu sanatın tanınmasına ve yayılmasına hizmet ederek son otuz beş yılın ebruculuğuna âdeta damgasını vurmuş bir sanatkârdır.

Mustafa Düzgünman, ebru sanatı dışında dinî müsiikiyle de meşgul olmuş ve tasavvuf zevkini Hâfız Eşref Ede'den almıştır. Muzika-i Hümâyûn'da yetiştirdiği için "Mızıkacı" lakabıyla anılan Hâfız Muhittin Tanık, Üsküdar'daki Çarşamba Rifâî Dergâhı şeyhi Hayrullah Tâcettin Yalım ve Üsküdar Rifâî Âsitânesi şeyhi Hüs-nû Sarier gibi kıymetli hocalardan istifa etmiştir.

Aziz Mahmud Hüdâyî Camii'nde uzun yıllar cuma günleri iç ezan ve teravih namazı aralarındaki ilâhî okuyuşuyla iyi bir icracı olarak da tanınan Düzgünman'ın, bir kısmının güftesi kendisine ait olmak üzere değişik makamlarda bestelediği yirmi kadar ilâhisi vardır. Onun bestekârlık tarafını gösteren ve son yılların dinî müsiiki repertuarı açısından ayrı bir değer taşıyan bu ilâhiler, vefatından önce yakın arkadaşı neyzen Niyazi Sayın tarafından notaya alınarak tesbit edilmiştir. Ayrıca vaktiyle meşkettiği dinî eserleri son zamanlarında banda okuyarak tesbit edilmelerini sağlamıştır.

1953'ten 1979'a kadar yirmi altı yıl müddetle Aziz Mahmud Hüdâyî Dergâhı'nın türbedarlığını yapan Düzgünman, halk ağzıyla koşma tarzında bazı şiirler de yazmıştır. Bunlar arasında, ebrunun tarihçesi, özellikleri ve mahiyetini anlatan yirmi kıtalık "Ebrünâme"si en tanınmışıdır (metni için bk. *Yeşilay*, nr. 432 [Kasım 1969], s. 2).

Mustafa Düzgünman'ın lâlâ ebrusu (Muhittin Serin koleksiyonu)

Mustafa Düzgünman'ın icadî olan papatya ebrusu (M. Uğur Derman koleksiyonu)

Kıymetli tesbihler, yazı levhaları, kendi ebruları, şemse tarzında yaptığı kitap kabı, kutu ve çerçevelerden oluşan koleksiyonu halen ailesinde bulunmaktadır. Ayrıca eski tarz körüklü fotoğraf makinasıyla 1000'e yakın hat örneğini emülsiyonlu cama tesbit etmiş, bazıları *Kalem Güzeli* (Ankara 1981) ve *İslâm Mirasında Hat Sanatı* (İstanbul 1993) adlı eserlerde yer alan bu fotoğraf camlarının asılları daha sonra kendisi tarafından Türkp petrol Vakfı'na hediye edilmiştir.

12 Eylül 1990 Çarşamba günü vefat eden Mustafa Düzgünman'ın kabri Karacaahmet Mezarlığı'ndadır.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Uğur Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, İstanbul 1977, s. 49-51, ayrıca bk. İndeks; "Türk Ebruculuğunu Diriltten Adam", *Hayat*, sy. 47, İstanbul 1972, s. 20-21; "Ebrû Ustası Mustafa Düzgünman", *Köprü*, sy. 18, İstanbul 1978, s. 11-14; "Mustafa Düzgünman", *Doğuş*, sy. 19, İstanbul 1985, s. 12-13; Uğur Göktaş, "Son Ebrû Ustası Mustafa Düzgünman", *Türkiyemiz*, sy. 49, İstanbul 1986, s. 27-31; "Ebrû Sanatı", *THY Magazin*, sy. 74, İstanbul 1989, s. 24-25; Osman Turan, "Mustafa Düzgünman Bibliyografyası: Bir Deneme", *STAD*, sy. 10 (1991), s. 47-50; "Mustafa Düzgünman'ın Çiçekleri", *Zaman*, İstanbul 23 Nisan 1992, s. 11.

M. UĞUR DERMAN

DÜZMECE MUSTAFA

(bk. MUSTAFA ÇELEBİ, *Düzmece*).

DVOŘÁK, Rudolf

(1860-1920)

Çek şarkiyatçısı.

Dřitni'de doğdu. İlk ve orta tahsilini bitirince şarkiyat sahasına ilgi duyarak Prag'daki Charles Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne devam etti. Burada önce

klasik diller, sonra da Şark filolojisi öğrenimi gördü. Öğrenciliğinin ilk yıllarında Arapça ve diğer Doğu dilleri üzerinde sistemli çalışmalar yapan ve Hâfız'ın divanından seçtiği parçaları Çekçe'ye tercüme eden hocası Jaromir B. Košut'un tesirinde kalmış, bu arada hocasının tercümelerini daha da genişletmiştir. 1882'de Leipzig'de ünlü Arabist Fleischer'in yanında Arapça, Türkçe ve Farsça bilgisini ilerletti. 1883'te, Kur'an'daki yabancı kelimeler üzerine hazırladığı "Ein Beitrag zur Frage über die Fremdwörter im Korân" adlı teziyle Münih Üniversitesi'nden doktora derecesi almaya hak kazandı. Ardından 1884'te Prag Charles Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne profesör yardımcısı olarak girdi, 1890'da da profesör kadrosuna tayin edildi. Burada, XIX. yüzyıl sonlarına doğru oldukça ilerleme gösteren şarkiyat araştırmalarının hemen her sahasında çeşitli incelemeler yaptı ve dersler verdi. Bu durum onun, şarkiyat çalışmalarının geçmişindeki başlangıç seviyesinin dağınık yapısını aynen benimsemiş olduğunu gösterir. Bununla birlikte Dvořák, Charles Üniversitesi'nde özel bir öğretim sahası niteliğiyle şarkiyat kısmının gerçek anlamda kurucusu olmuş, şarkiyat çalışmalarının sistematik hale getirilişinde, bölüm kütüphanesinin tesisinde ve öğrencilerin yetiştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Arapça, Farsça, Türkçe ve İbrânice dersleri veren, aynı zamanda bu dilleri konuşan milletlerin edebiyat tarihleri başta olmak üzere kültür tarihleri üzerinde de araştırmalar yapan Dvořák 1 Şubat 1920'de Prag'da öldü.

Dvořák'ın ilminin ve öğrencilere yönelik çalışmalarının esasını Çin dili ve edebiyatı teşkil etmekle birlikte Arap, Fars ve Türk edebiyatları hakkında da incelemeler yapmıştır. Arap edebiyatı sahasında özellikle şiirler ve coğrafi eserler üzerinde durdu. Arap şair ve kumandanı Ebû Firâs el-Hamdânî'nin (ö. 357/968) şiirlerini Almanca'ya çevirdi (*Abu Firâs, ein arabischer Held und Dichter*, Leiden 1895, 344 sayfa). İlgisini çeken diğer bir şahıs da ünlü şair-filozof Ebû'l-Alâ el-Maarrî (ö. 449/1057) olup onun felsefesinin ve şiirlerinin tahlilini yaptığı birçok Çekçe çalışması bulunmaktadır (*Slavný básník a myslitel arabský XI. stol. Abû 'Alâ*, Prague 1916, 33 sayfa). Ayrıca bazı Arap coğrafyacılarının eserleri üzerine dikkate değer birkaç makale yazdı ve İbrâhim b. Muhammed el-İstahrî, İbn

DVOŘÁK, Rudolf

Havkal, İbn Battûta'nın eserlerinin tahlilini yaptığı gibi İbn Fadlân'ın kitabından da bazı parçaları tercüme etti.

Dvořák, Prag Charles Üniversitesi'nde İran çalışmalarının da gerçek anlamda kurucusu olmuştur. Eski İran kültürü ile çok az ilgilenmesine rağmen *Otto's Encyclopedia*'nın Farsça kısmında bazı makaleler kaleme aldı; ayrıca Fettâhî'nin *Hüsûn ü Dil* adlı eserini Almanca'ya çevirdi (Wien 1889, 150 sayfa).

Türk edebiyatı sahasına olan ilgisi de yine şiir dalında yoğunluk kazanmıştır. Özellikle Kanûnî Sultan Süleyman (Muhibbî), Bâkî, Fîtnat Hanım, Derviş Seyyid ve III. Selim'in bazı şiirlerinin tercümesini yapmış, bunun yanı sıra Abdülhak Hâmid, Mehmed Emin Yurdakul ve Celâl Sahir Erozan gibi çağdaş şairlerin eser-

leriyle de ilgilenmiştir. Onun klasik Türk edebiyatı alanında yaptığı en önemli çalışma, Osmanlı lirik şiirinin en başta gelen temsilcisi olarak nitelendirdiği Bâkî'nin gazellerini tercüme ederek bunlar üzerine yaptığı incelemedir. 1908-1911 yılları arasında Bâkî'nin divanını, gazelleri esas almak suretiyle Almanya'daki bazı yazmalara dayanarak şairin şahsiyeti hakkında kaleme aldığı yetmiş sayfalık bir inceleme ve önsözle birlikte neşretmiştir (*Bâkî's Diwân. Ghazalijjat*, I-II, Leiden 1908-1911). Bu eserde yaptığı bazı tercüme hataları daha sonra Rypka tarafından düzeltilmiştir (*Bâqî als Ghazeldichter*, Prague 1926). Bunlardan başka Dvořák, *Ottuv Slovník Naučný* (Çek ansiklopedisi) için, Ön Asya edebiyatı ve tarihi konularında, aralarında Türk ede-

biyatına dair önemli ve uzun bir makalenin de yer aldığı yüzlerce madde yazmış ve bu şekilde Doğu kültür ve medeniyetinin Batı'ya tanıtılması yolunda büyük hizmetlerde bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Asian and African Studies in Czechoslovakia (ed. M. Opllt), Moskow 1967; J. Rypka, "L'Orientalisme en Tchécoslovaquie (1949)", *Ar. O*, XIX/1-2 (1951), s. 17; L. Hřebíček, "Překlady R. Dvořáka z turečtiny", *Dialog*, 1962/1, s. 95-96; J. Marek, "Islamic Studies in Czechoslovakia", *JPHS*, X/4 (1962), s. 304-305; F. Tauer, "Prag Üniversitesinde Son Yüzyılda Arapça, Farsça ve Türkçe Tetkikleri" (trc. Nihad M. Çetin), *ŞM*, VI (1966), s. 62-64; J. Bečka, "Turkish Literature in Czechoslovakia", *Ar. O*, LII (1984), s. 167-189; *Ottuv Slovník Naučný*, VIII (1894), s. 269, yeni seri, II, 313.

VOJTECH KOPČAN